

Irmeli Knuutti
Elämää Tyrvään
Näntölässä

A black and white photograph of a wooden building, likely a farm or a small business, with a group of people gathered outside. A ladder is leaning against the building. The scene appears to be from the early 20th century. The building has a gabled roof and several windows. A group of people, including men in suits and women in long dresses, are standing in front of the building. A ladder is leaning against the side of the building, reaching up to the roofline. The ground in front of the building is dirt or gravel.

300 vuotta
Knuutin tilalla

Elämää Tyrvään Näntölässä

300 vuotta Knuutin tilalla

Omistan tämän kirjan kaikille rakkailleni

Irmeli Knuutti

Elämää Tyrvään Näntölässä

300 vuotta Knuutin tilalla

Kirjaniekka

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

Kuvat: Knuuttien kotialbumit

© Irmeli Knuutti ja Kirjaniekka

Kustannustoimitus ja ulkoasu: Heikki Laitinen, Kirjaniekka

Kustantaja: Kirjaniekka, Tampere, heikki@kirjaniekka.com

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-7675-02-1

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	5
Hyvä lukija	7
RUOTSIN VALLAN AIKA	9
Tyrvää	10
Näntölä	24
Knuutin taloon ja talossa	29
Knuutti tilan nimenä ja sukunimenä	43
Valtiopäivämies Knuutilta	45
AUTONOMIASTA ITSENÄISYYTEEN	48
Sukumme mahtinainen Karoliina Knuutti	49
Kalle Johannes ja Sandra Knuutti, isäni isovanhemmat	61
Maanviljelyn kehitys	69
Eläinten hoito	82
Ulkorakennuksia	95
Tiedonkulkua	102
Ropon kauppa Näntölässä	115
Kalle Jalmari Knuutti	119
Ida Knuutti	138
Idan ja Kallen lapset perheineen	148
Knuuttilaisia päättäjinä Tyrvään kunnassa	155
Torpparit ja mäkitupalaiset	158

KOHTI UUTTA VUOSITUHATTA	162
Uolevi ja Aune Knuutti	163
Kyläläisiä ja muuta väkeä	219
Hanna Halilan lasten muistoja Knuutilta	234
Marjatta ja Martti Kuparinen	243
Marjatan tytär muistelee	255
Pellot palaavat Knuutille	260
Kinkereitä ja perhejuhlia	262
KÄYTETTYJÄ LÄHTEITÄ	265
LIITTEET	266
Kalle ja Ida Knuutin jälkeläiset	267
Lauri ja Hilda Knuutin jälkeläiset	268
Kauppakirjat talosta ja tilasta Näntölän kylässä	270
Tyrvään kunnan kunnalliskertomukset 1936 ja 1944	273
Torpparisopimus, torpan ja mäkituvan kauppakirjat	277
Otteita kinkerikirjasta	280
”Esivanhempiamme kunnioittaen”	282

Hyvä lukija

Knuutin talo sijaitsee tänä päivänä Näntölän kylässä Sastamalassa. Aikoinaan se on rakennettu Tyrvälle, ja onpa se sijainnut Vammalassakin vuosina 1973–2008.

Sinulla on kädessäsi Knuutin talon historiaa vuodesta 1540 alkaen kertova kirja. Kirja keskittyy viimeisiin 300 vuoteen, eli jakssoon, jolloin tila on ollut minun suvullani. Kirja kertoo talon, kylän ja niihin liittyvien henkilöiden historiaa. Tämä ei ole varsinainen sukukirja, mutta tekemäni sukututkimus 1980-luvun alkupuolelta on monessa kohtaa auttanut kirjoitustyötä.

Knuutilaisuuden juuret ovat syvällä tyrvääläisen ja satakuntalaisen talonpoikaissuvun mailla. Ensimmäiset nykyisen isäntäsuvun edustajat muuttivat Näntölään 1726. He ottivat talon nimen sukunimekseen, kuten tuolloin oli tapana. Talo periytyi isältä pojalle, kunnes lapsettomaksi jäänyt isäntä Antti Antinpoika otti vuonna 1831 Juho-veljensä Antti-pojan kasvatikseen. Antti Juhonpojasta tuli aikanaan isäntä Knuutille. Seuraavan kerran isältä pojalle-traditio muuttui vuonna 1989, kun Uolevin tytär Marjatta ja hänen puolisonsa Martti Kuparinen ottivat Knuutin talon hoitaakseen.

Kirja on kirjoitettu erityisesti henkilöille, joilla on yhteyksiä Knuutin taloon sukulaissuhteen tai naapuruuden kautta. Se sopii hyvin myös kaikille, jotka ovat kiinnostuneet suomalaisen ja erityisesti satakuntalaisen maatalan elämästä viimeisten 300 vuoden aikana. Toivottavasti viihdytte Anttien, Kallejen, Kaisojen, Hannojen ja muiden Knuutilla asuneiden ja asuvien maailmassa.

Kursiivilla kirjoitetut tekstit ovat vuosien aikana syntyneitä ”helmiä”, muistojani ja ajatuksiani kuullusta, nähdystä ja koetusta.

Kiitokset sisarelleni Elinalle, Marjatan tyttärelle Ullalle sekä serkuilleni Marketta Harsulle, Heikki Halilalle, Hannu Halilalle ja Juha Niemiselle heidän Knuutti-muistoistaan. Marjatan aviomies Martti Kuparinen on ollut korvaamattomana apuna vuosiluvuissa, maatalouteen liittyvissä asioissa ja monissa yksityiskohdissa. Kiitos niistä Masa. Kiitos myös pikkuserkulleni Ristolle APU-koneisiin liittyvistä tiedoista. Kirjassa on lisäksi Seppo Laitisen muistoja siltä ajalta, kun hän asui Knuutilla 1940- ja 1950-luvuilla. Heidän kaikkien tekstejä on osittain suorina lainauksina, osittain tukemassa omia muistojani. Olen ottanut mukaan äitini tekstejä hänen tyttärelleni täyttämästään kirjasta Isoäidin kirja, Muistoja ja ajatuksia vuosien varrelta.

Lämmin kiitos tuonne pilvien päälle äidille, isälle ja Marjatalle sekä heitä edeltäville sukupolville. Ilman teitä ei olisi tätä kirjaa eikä Knuuttia ja knuuttalaisuutta. Kiitän myös sanataideopettaja, toimittaja Tiina Laanista opetuksesta, tuesta ja kannustuksesta vuosien varrella ja varsinkin ystävydestä. Toimittaja, kouluttaja Terhi Fri-man ansaitsee myös kiitoksen. Ilman hänen kurssillaan tehtyä sisällysluetteloä en olisi ehkä koskaan aloittanut tämän kirjan tekoa. Kustannustoimittajani Heikki Laitinen on jaksanut kannustaa minua ja on antanut rakentavaa palautetta, kiitos siitä.

Tyrvällä 1.7.2026
Irmeli Knuutti

Ruotsin vallan aika

Tyrvää

Tyrvään seudun asutus kivikaudesta nykyaikaan

*Syntymäpaikka Tyrvää,
Satakunta.
Asuinpaikka Sastamalan Vammala,
Pirkanmaa.
Silti sydämessä
tulen aina olemaan
Tyrvään tyttö,
sydän Satakunnassa.
(I.K. 2017)*

Tyrvään kunta

Kokemaenjoen vesistö on aina houkuttellut kalastajia ja eränkävijöitä joen partaille ja järvien rannoille. Hedelmälliset rantamaat raihattiin viljelykseen jo esihistoriallisena aikana, yli 4000 vuotta siten. Joen latva-alueella on sijainnut ainakin jo 1300-luvun alusta Sastamala niminen kunta. Sen eteläinen osa erotettiin erilliseksi Ala-Sastamalan kappeliseurakunnaksi ja hallintopitäjäksi 1439. Syntyi Kallialan kappeliseurakunta. Uuden pitäjän nimeksi tuli sittemmin Tyrvää, ruotsiksi Tyrvis.

Kirkkoherra Antero Warelius ja J. Oskar I. Rancken löysivät Tyrvään vanhasta kirkosta vuonna 1851 Kallialan (Tyrvään) seurakunnan keskiaikaiset kirkontilit vuosilta 1469–1524. Ne ovat ainoat laatuaan koko Suomessa.

Tyrväällä otettiin käyttöön oma kunnanvaakuna vuonna 1950. Sen, kuten useat muut kunnanvaakunat, suunnitteli Gustaf von Nu-

mers. Vaakuna kuvaa alueen karjataloutta, ja siinä on viitteitä myös Tyrvään vanhaan kirkkoon, joka tunnetaan nykyään paremmin Pyhän Olavin kirkkona. Vaakunassa on punaisella pohjalla takajaloillaan seisova, sinikielinen kultainen vuohipukki. Sen kaulassa on mustasta hihnasta riippuva musta kilpi, jossa on kultainen piilukirves, joka on Pyhän Olavin tunnus.

Tyrvää liitettiin Vammalaan 1973, samoin naapuripitäjä Karkku. Näin alun perin pieni Vammalan kauppala, joka oli erotettu Tyrvästä 1915, ja johon oli 1955 liitetty yli kymmenen neliökilometrin alue keskeltä Tyrväättä, oli nielaissut koko Tyrvään. Vanha Tyrvää ja Karkku, osana Vammalaa, siirtyivät 2009 Sastamalaksi nimettyyn kaupunkiin, johon kuuluvat myös entiset kunnat Suomeniemi, Mouhijärvi, Kiikoinen sekä Äetsä. Viimeksi mainittu kunta oli muodostunut, kun Kiikka ja Keikyä yhdistyivät 1981.

Olin kymmenvuotias, kun pieni Vammala nielaissi suuren Tyrvään. Siihen ja Karkkuun viitaten puhuttiin reikäleivästä, jonka keskusta Vammala oli. Olen ilmeisesti kuunnellut tarkkaan aikuisia, koska koin asian todella surullisena. Lisäksi olin tosi kiukkuinen siitä. Ensin oli kansakoulu, jonka olin aloittanut 1969, muuttunut peruskouluksi, joten en saanut mennä oppikoulun pääsykokeisiin. Sitten Tyrvää, ainoa oikea kotikuntani, oli muuttunut Vammalaksi. Onneksi en vielä tuolloin tiennyt, että Kiikka, jonne menisin lukioon, liitettäisiin Keikyään 1981, joten pääsisin ylioppilaaksi Äetsän lukiosta.

Ensimmäisiä asukkaita

Tyrvään seudulla on tehty useita muinaiskaivauksia. Esihistoriallisista löydöistä päätellen ensimmäiset asukkaat asettuivat Tyrvään seudulle jo noin 4 500 vuotta sitten. Kaukolan kylässä ja Tyrväänkylässä, jonne ei ole linnuntietä montaakaan kilometriä Näntölästä,

on löydetty paljon esineitä ja kalmistoja. Kaukolan Hiukkassaaresta on löytynyt muinaislinnan jäännöksiä.

Oletetaan, että Tyrväänkylä, jonka ”kainalossa” Näntölä on, olisi perustettu 1200-luvun alkupuolella. Asiakirjalähteistä sen löytää jo 1300-luvulta alkaen. Sen ruotsinkielinen nimi on ollut tuolloin Törfues. Vanhin säilynyt kartta Tyrväänkylästä on vuodelta 1644.

Åbo Tidningar -lehdessä vuodelta 1845 on tuntemattoman matkailijan kuvaus matkastaan Tyrvälle: ”Vasta Tyrvään pitäjässä maiseman luonne muuttuu. Maisema, joka siihen asti on ollut suureksi osaksi tasaista, alkaa kumpuilla. Myös metsiä on enemmän ja vesistöjä on tiheässä.” Nykyisen Sastamalan alueella on 176 järveä.

Tyrvää sijaitsi Turun ja Porin läänissä sen perustamisvuodesta 1634 lähtien. Siihen kuuluivat Varsinais-Suomen ja Satakunnan maakunnat. Tyrvää kuului Satakuntaan. Nykyään Sastamala kuuluu Pirkanmaan maakuntaan, ja Lounais-Pirkanmaan seutukuntaan. Pirkanmaata on pidetty omana maakuntanaan vasta 1950-luvulta lähtien.

Vuonna 1850 Tyrvällä asui vajaat yhdeksäntuhatta ihmistä. Sen jälkeen asukasluku on vaihdellut vajaan seitsemäntuhannen ja kymmentuhannen välillä. Nykyisen Sastamalan alueella asuu noin 24 000 asukasta.

Kun oli papan 90-vuotisjuhlat, joku toi hänelle lahjaksi kirjan Pirkanmaa kuvissa. Onneksi pappi malttoi olla kommentoimatta lahjaa antajille. Mutta illansuussa, kun viimeisetkin vieraat olivat lähteneen, kotiväki kuuli selkeän mielipiteen siitä, että joku kehtasi tuoda satakuntalaiselle talonpojalle Pirkanmaa-kirjan. Pappi ilmoitti, että kirjan antajaa ei kutsuttaisi seuraaviin juhliin.

Tyrvää valtavyölien varrella

Suurin nykyisen Sastamalan vesistöistä on Kulo-, Rauta- ja Liekovesien kokonaisuus, joka päättyy Tyrvään voimalaitokseen Hartolan-koskella ja jatkuu Kokemäenjokena Poriin ja Selkämereen. Aikoinaan tuota vesistöä kuljettiin ja ylitettiin kesäisin veneellä, talvisin jääteitä pitkin. Tyrvään suurin järvi oli Ylistenjärvi, jonka rannoilla on Knuutin talon maita.

Vammaskosken kohdalla ollut silta Tyrväällä oli aikoinaan ai-
noa Kokemäenjoen ylityspaikka 100 kilometrin säteellä. Paikalla on ollut 1600-luvulta lähtien puusiltoja. Sillan kautta kulki itäsatakuntalaisten markkinatie Turkuun, ja siltaa ylläpidettiin niin sanottuna kihlakunnansiltana usean pitäjän voimin. Graniittinen Vammaskosken silta rakennettiin 1900-luvun alkuvuosina, ja sillalla sijaitsi nelisenkymmentä vuotta Tyrvään ja Vammalan rajapyykki. Siltaa on levennetty kahdesti.

Vanha Turku-Tampere postitie oli yksi keskiaikaisista päävyylistä. Se kulki Kiikan suunnasta tullessaan jonkin matkaa Näntölän maiden vierellä matkallaan kohti Tyrväänkylää ja Roismalaa.

Vuosina 1957–1961 rakennettiin valtatie Huittisista Tampereelle Rautaveden ja Kuloveden eteläpuolitse. Knuutillakin majoitettiin ”pikatien” rakentajia. Valtatie ohittaa Näntölän viljavat pellot, ja tiellä kulkija näkee nykyään hienosti Knuutin päärakennuksen. Uusi tie lyhensi näntöläläisten matkaa Vammalaan huomattavasti, kun ei tarvinnut kiertää Tyrväänkylän ja Roismalan kautta. Tie on saanut eri aikoina aina uusia nimiä: valtatie 9, kantatie 41, valtatie 12 ja viimein E16-tie. E16 yhdistää Knuutin tilan Ruotsin, Norjan ja Skotlannin kautta Pohjois-Irantiin ja toisella suunnalla Kouvolan kautta Kotkan satamaan.

Rautatietä pitkin pääsi Tampereelta Tyrväälle 1894 ja seuraavana vuonna jo Poriin asti. Se lisäsi tavallisten ihmisten matkustamismahdollisuuksia.

Tyrvään vanha kirkko

Tyrvään Pyhän Olavin kirkko eli Tyrvään vanha harmaakivikirkko rakennettiin Rautaveden rantaan 1500-luvun alussa. Se sai nimensä Norjan kuningas Olavi Haraldinpojasta, joka vakiinnutti kristinuskon aseman Norjassa tuhat vuotta sitten.

Kun Tyrvään uusi kirkko valmistui 1855, vanha kirkko jäi ilman käyttöä yli sadaksi vuodeksi. Kun Tyrvään seurakunnan kirkkoher-raksi valittiin Timo Kökkö 1973, hän otti sydämen asiakseen nostaa Tyrvään vanha kirkko unohduksen alhosta takaisin kirkkokäyttöön.

Vanha kirkko joutui tuhopolton kohteeksi 21.9.1997. Vain kolme viikkoa aikaisemmin kirkolla oli vietetty uusitun paanukat-on juhlaa. Kattopaanut ja niiden asettaminen katolle oli tehty lähinnä talkoovoimin.

Haimme tyttäreni ja hänen isänsä kanssa äidin ja isän Nantö-lästä, kun kuulumme kirkon olevan liekeissä. Olimme vastapäisessä Sylvään rannassa ja katselimme surullista näkyä. Savua nousi edel-leen. Enää kiviset seinät olivat jäljellä kauniista kirkosta. Kurkkuani kuristi, ja kyyneleet nousivat silmiini. Vastarannalla oli paljon väkeä kollektiivisen järkytyksen ja surun vallassa. Paikalla olivat myös kirkkoherramme Osmo Ojansivu ja arkkipiispa John Vikström. Yh-teisen rukoushetken jälkeen paanukattotalkoolainen ja sotavete-raani Aarne Järä, lähes 90-vuotias maanviljelijä Keikyästä, tuli kirk-koherran luo, puristi tämän kättä lujasti ja sanoi: ”Me tehrään se uurestaan.” Niin myös tehtiin. Kirkko jälleenrakennettiin pitkälti talkoovoimin.

Oli aikainen, aurinkoinen aamu, Marjatan syntymäpäivä. Hän täytti 22 vuotta 18.7.1981. Kuljin pitkin peltoa kerää-mässä ruiskukkia. Iltapäivällä olisi Marjatan ja Masan häät. Tyrvään vanhan kirkon kaiteelle tulisi koristeeksi Iittalan pieniä Grapponia-annoskulhoja, joissa olisi ruiskukkia ja koiranputkien kukintoja.

Minulta pääsi aivastus. Heinänuhaani ei vielä tuolloin hoidettu mitenkään, joten tiesin, että päiväni kuluisi vuotavan nenän ja punaisten silmien kanssa. Mutta tärkeämpää oli, että kukkia löytyisi tarpeeksi.

Kukka-asetelmat sopivat täydellisesti kirkon vihreänsävyyisiin maalauksiin. Vihkipari saapui alttarille, ja Marjatan kukkakimpussa, ruusujen joukossa, oli myös ruiskukkia. Pikkuserkkumme Jukka vihki Knuutin talon tulevan isäntäparin. Kun kirkon ovet avattiin, ja vastavihitty pari oli astumassa ulos, aurinkoisen taivaan yksinäinen pilvi heitti pienen sateen ovelle. Juuri sen verran, että sanonta ”Sade hääpäivänä tuo onnea” mahdollistui. Se toteutui heidän 40 vuotta kestäneessä avioliitossa.

Tyrvään uusi kirkko

Kun Rautaveden rannalla ollut vanha kirkko alkoi käydä pieneksi, tehtiin päätös uuden kirkon rakentamisesta. Tiilikirkko tehtiin Vammaskosken sillan läheisyyteen Liekoveden rantaan. Kirkon suunnitteli Turun kaupunginarkkitehti P. J. Gylich uusgoottilaiseen tyyliin. Siihen tehtiin kaksi tornia ensimmäistä kertaa Suomessa. Toinen kaksitorninen pyhäkkö on Helsinkiin 1891 valmistunut Johanneksen kirkko.

Tyrvään kirkko vihittiin käyttöön 1855. Sinne mahtuu noin tuhat ihmistä. Isoon kirkkoon tarvitaan komea alttaritaulu, tai niin kuin Tyrvällä – kolme taulua. Ne ovat R. W. Ekmanin 1866 maa-laamia.

Olin tullut viikonlopuksi kotiin Helsinkiin helmikuussa 1982. Nukuin pirtin sängyssä, sillä Marjatta ja Masa asuivat yläkerrassa entisessä huoneessani. Havahduin sunnuntai-aamuna keittiöstä kuuluvaan puheeseen. Äiti, isä ja joku kolmas henkilö puhuivat jostain tulipalosta. Nousin istumaan sängyssä kuullakseni paremmin. Tajusin, että kyseessä oli

Tyrvään kirkko, joulukuussa 1981 remontin jälkeen käyttöön otettu sisareni Elinan ja hänen miehensä Pekan vihkikirkko. Järkytyin syvästi. Pari päivää myöhemmin selvisi, että tulipalo oli syttynyt lattian alla. Sisätilat kärsivät mittavat vahingot, mutta kauniit alttaritaulut, jotka oli remontissa puhdistettu, eivät olleet palaneet, vaikka olivat paikallaan koko tulipalon ajan. Urut vaurioituvat korjauskelvottomiksi, ja uudet urut saatiin vasta 1986.

Tyrvään kirkko oli kotikirkkoni vuoteen 1981 ja on ollut sitä taas vuodesta 1996. Minusta se erittäin kaunis, itse asiassa upea. Kun olin pieni, meillä kunnioitettiin vanhaa penkkijärjestystä. Knuutin talon penkit sijaitsivat kaupunginpuoleisesta sivuovesta sisään tultaessa oikealla puolella. Molempien sivuovien päällä oli kauniit maalaukset, joita katselin mielelläni. Niiden, kauniin saarnastuolin ja katon kupolimaisen tähtikoristelun katselu riittivät minulle pitkänkin saarnan ajaksi. Isompana minulle selvisi, että kirkossa oli myös alttarialue upeine alttaritauluineen. Enhän ollut nähnyt sitä ”Knuutin penkistä”. Nykyään istun mieluiten kirkossa vasemmalla puolella, lähes saarnastuolin alla olevassa penkissä. Siitä näen alttarin ja saarnaajan. Olen monta kertaa miettinyt, ovatko saarnat lyhentyneet ja tulleet mielenkiintoisemmiksi, vai tuntuukos se vaan siltä, kun on kertynyt ikää.

Oli Ilomäen Leilan, Marjatan parhaan ystävän, häät Tyrvään kirkossa kesällä 1985. Ennen vihkiparin saapumista kirkkoon Elinan esikoinen, 4-vuotias Helena seisoj penkillä vieressäni. Hän katseli kaikessa rauhassa kirkkosalin kupolin tähtiä. Hiljaisuudessa kaikui pian tuon nokkelan tytön kirkas ääni: ”Onks tää joku sirkus vai?” Olimme käyneet yhdessä sirkuksessa samana kesänä.

Nykyisen Sastamalan alueella on 11 kirkkoa, joista kaksi on keskiaikaisia kivikirkkoja.

Knuutin tilan juuret nykyisessä Sastamalassa ulottuvat aikaan, jolloin tyrvääläiset talonpojat raivasivat peltoja ja rakensivat elämänsä Näntölän kylässä.

Irmeli Knuutti vie lukijan mukanaan sukupolvien ketjuun – antteihin ja kalleihin, kaisoihin ja hannotiin – jotka ovat osaltaan muovanneet tätä ainutkertaista paikkaa. He ovat kokeneet kaiken: arjen raskauden ja pyhien hartauden, kirkonpalojen järkytyksen, maatalouden murrokset, sota-ajat ja rauhan.

Kirja on sekä paikallishistoriaa että omakohtainen muistelmateos. „Helmet” kuljettavat lukijaa kirjoittajan muistoihin: heinänuhaisen ruiskukkien kerääjän aamuun ennen hääjuhlaa, pikkulapsen ääneen kirkon hiljaisuudessa, kinuskin tuoksuun keittiössä. Historia elää näissä tarinoissa.

Elämää Tyrvään Näntölässä sopii kaikille, joilla on sydän Satakunnassa –tai jotka haluavat kurkistaa suomalaisen maatilasuvun elämään viimeisten 300 vuoden aikana.

9 789527 675021

Kirjaniekka